

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 308. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890593381232.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Bind 26 (SS 26-68)

Marionetspilleren

Marionetspilleren tryktes første gang som kap. IX i I Sverrig, der udkom 19.5.1851.

En præcis datering af eventyret er ikke mulig, men I Sverrig er som helhed skrevet i perioden september 1849-august 1850.

I romantikken fik marionetteatret en anerkendt status, og A har selv behandlet motivet med marionetteatret og dukkerne, der bliver gjort levende, i *Dødningen* (I 198f) og *Reisekammeraten* (I 73f). Hans Brix ser såvel de to sidstnævnte eventyr som *Marionetspilleren* inspireret af N.T.Bruuns skuespil *Avisfrierierne* eller det forseglede Brev (1815), hvori luftskipperen Luft fortæller om sit ambulante marionetteater, som han har rejst rundt med, men som blev ødelagt af en flok unge herrer. Og *Marionetspilleren* er herudover en videre udvikling af en replik hos Bruun: »Paa mit Teater herskede den sande huslige Tone - og aldrig Capricer, aldrig Sygdom iblandt Personalet - det var nu især 309 den mærkeligste Forskel paa dem og somme af de levende« (BrixAP VI 236). En anden og mere påfaldende lighed er med E.T.A.Hoffmanns *Seltsame Leiden eines Theater-Direktors*, som i særlig grad beskæftiger sig med teaterfolkets latterlige og besværlige sider. Den satiriske pointe er: et lydigt og fuldendt ensemble bestående af marionetter, hvoraf forfatteren har en kasse fuld.

Den personlige baggrund for eventyret er som udtrykt af Mogens Brøndsted H.C.Ørsteds betydning for A, idet eksperimentet med levendegørelsen af dukkerne »henlægges til Slagelse, skolebelæringens by, og foretages af en elektromagnetisør, ligesom Ørsted havde henvist ham fra teaterfiaskoerne til eventyrets domæne og samtidigt åbnet hans øjne for naturens egne underværker« (DaStu 1967.14).

16.2*paa Dampskibet*] i Sverige. - **11***satte ud*] forklarede. - **18-19***den polytechniske Lærestalt*] oprettet 1829 med H.C.Ørsted (1777-1851) som direktør; havde til huse i Studiegården i Studiestræde. - **24***Det Meeste ... Præstens*] gik over min forstand, var uforståeligt (talemåde).

17.23*Napoleon*] fr. kejser (1769-1821). - *Luther*] ty. kirkereformator (1483-1546). - **35***Nissebuk*] nisse.

19.2*hele Commersen*] hele herligheden; det altsammen. - **21***tvinede*] græd. - **23-24***Johanna Montfaucon*] sørgespil i 5 akter af Kotzebue, oversat og bearbejdet af N.T.Bruun, med musik af Cl.Schall. Opført 1. gang på Det kgl. Teater 29.4.1804. - **24***Dyveke*] sørgespil af Ole Johan Samsøe. Opført 1. gang på Det kgl. Teater 30.1.1796. - **29***Skandinav*] tilhænger af skandinavismen, en bevægelse der virkede for nøjere sammenknytning og samarbejde mellem de nordiske lande; havde især sin blomstringstid i 1840'erne og 50'erne.

To Brødre

To Brødre blev trykt første gang i Illustreret Tidende 1. Bind Nr. 13, 25.12.1859.

På listen over »Eventyr som kunne skrives« (april-maj 1859), figurerer under B: »Brødrene« (ovf. s. XIII). Topsøe-Jensen mener, »Brødrene« er identisk med *To Brødre* (HCA 252), men medmindre **a, b, c, d** alle kan dateres til sommeren eller efteråret 1859, eller der er tale om et nu tabt manuskript af anden karakter, må eventyret være skrevet på Basnæs 29.9.1857: »Jeg skrev Stykket om Brødrene Ørsted« (Dagbøger IV 292). I registret til Dagbøger har Topsøe-Jensen iøvrigt selv registreret notatet som gældende *To Brødre* (XII 32).

20.2-3*Paa en af ... Bøgeskovene*] sml. Morgenvandring i Oehlschlägers Langelands-Reise (1805): »Til Skoven jeg giennem en Mark monne gaae. / Da fik jeg see / En vældig Steenhob paa Marken staae / Mellem Høie tre; / Den stod saa ærværdig, graalighvid, / En aflang Ring. / Her holdtes der vist i gammel Tid / Et

Kongething« (Oehl XIX 158). - **3-4**en lille Stad] Rudkøbing på Langeland. - **5**Emmer] gløder. - **6-7**stødtes Urter i Morterne] apotekets krydderier og lægeurter blev pulveriseret i en morter, en sten- eller metalbeholder med buet bund. - **7**en ældre Mand] apoteker Søren Christian Ørsted (1750-1822). - **11**den brave Husmoder] Karen Ørsted f. Hermansen (1745-93). - **15**Den ældste af Drengene] Hans Christian Ørsted (1777-1851), fysiker; om hans betydning for A se MLE I 74, II 115ff samt henvisninger i vort register. - **18-19**hvorledes Fuglens Vinger ... flyve] jvf. H.C.Ørsted: Luftskibet (1836). - **22**Den yngre Broder] Anders Sandøe Ørsted (1778-1860), retslærd og politiker. - **23-24**Jacob ... Førstefødselsret] 1.Mos. 27.5-23.

21.7Solon] gr. lovgiver og digter (ca. 640-560 f.Kr.), hvis love kom til at danne grundlag for Athens senere lovgivning. - **12-13**Med Lov skal man Land bygge] indledningsordene til Fortalen i Jyske Lov 1241. - **14**Genius] ånd. - **21**Tyende] en af tjenestefolkene. - **24**Dunster] dampe. - **32**Sphærerne] universet.

Den gamle Kirkeklokke

Den gamle Kirkeklokke tryktes første gang på tysk i Schiller-Album 1861. På dansk forelå det første gang i Folkekalender for Danmark 1862, der udkom december 1861.

I Bemærkninger hedder det, at eventyret »er digtet paa Opfordring om et Bidrag til »Schillers Album« (23), som A.s bekendt major F.A.Serre (1789-1863) udgav i tilknytning til stiftelsen af Schiller-Lotteriet. Eventyret kan dateres til slutningen af marts 1860, idet A.L.Drewsen i sine optegnelser om A under 29.3.1860 skriver: »For et Par Dage siden spurgte Andersen mig, hvor *Schillers* Fødeby, Marbach, laae, navnlig om det ikke var ved Donau, og da han fik at høre, at det var ved Neckar, vilde han vide, i hvilken Flod, Neckar løb ud. Vi fik Landkortet frem og jeg viste ham dens Løb til den falder i Rhinen. Det passede ham ikke, han vilde have, at den skulde falde i Donau. Han havde nemlig faaet en Opfordring at skrive Noget til det Schillers-Album, der skal udkomme i Anl. af den i Nov. f. A. holdte Fest 100 Aars Dagen efter hans Fødsel, og var efter megen Tænken derover 311 blevet staaende ved en Ide, han havde taget af Schillers »Die Glocke«; han tænkte sig nemlig, at Kirkeklokken i Marbach ringede, medens Moderen fødte Schiller, - at den samme Klokke i Aarenes Løb faldt ned og revnede, og laae paa Kirkegaarden, indtil den blev brugt ved Støbningen af den ovennævnte Statue, hvor dens Malm kom til at udgjøre Hovedet og Brystet.« Herefter refererer Drewsen, at A ville vide flodernes løb ud fra et ønske om at give korrekte historiske oplysninger, fordi han ville lade klokken fragte ad vandvejen fra Marbach til München, hvor den skulle støbes, et element han konsekvent lod udgå. Derefter fortsætter Drewsen: »Idag [...] kom han og sagde, at han havde skrevet Historien og jeg maatte naturligviis paa Opfordring forlade mit Arbejde og gaee op med ham i mit Værelse, for at han kunde læse den for mig. Han vil døbe den: »Den gamle Kirkeklokke« (Personalhistorisk Tidsskrift 11 rk. IV.1943.194). 23.4.1860 noterer A så i Alm: »Brev med Schillers Eventyret til Fru Serre i Dresden.«

Ideen til at bruge Schillers *Das Lied von der Glocke* (1800) har han vel udover ved læsning af digtet også faet fra de dramatiseringer, han har set (jvf. Dagbøger I 455, IV 138), ligesom han var til stede ved afsløringen af Schiller-Goethemonumentet i Weimar under hundredårsfesten for hertug Carl Augusts fødsel, jvf. Dagbøger 4.9.1857: »Det var et stort Moment da Sløret faldt for Digter Gruppen Schiller og Goethe, Schiller ligner mig« (IV 286; se også BHW II 330, III 337). Udover den fysiske lighed, som han også berører MLE II 200, har A også på anden vis kunnet identificere sig med Schiller: en fattig barndom, en hård ungdom (Karlsschule = Meislings skole) og berømmelsen.

22.15Familien] Johann Kaspar Schiller, militærlæge og hustru Elisabeth Dorothe f. Kodweiss. - **24-25**den Lilles Haar ... forgyltd] sml. Dagbøger 13.8.1855, Wildbad: »om Middagen til Taffels hos Storhertugen med Schillers ældste Søn der er Baron [: friherre Karl von Schiller], han forærede mig det bedstlignende Portræt af Faderen, fortalte at han havde havt *rødt* Haar« (IV 177), jvf. også MLE II 200.

23.11-12flyttede ... By] til Ludwigsburg i 1766. - **16**Gellert] Chr. Fürchtegott G. (1715-69), ty. digter. - **17**Sangen om Messias] F.G.Klopstock (1724-1803): *Der Messias* (1748-73).

24.5-6den militaire Skole] S. kom 1773 i civilafdelingen af Karlsschule, der 1775 flyttedes til Stuttgart, hvor han studerede medicin og filosofi. - **20**derfor] til det formål. - **30-31**han maatte ... Strøm] efter opførelsen af Die Räuber 1782 flygtede S. pga. indskrænkninger i sin personlige og digteriske frihed og tog ophold på godset Bauerbach i Meiningen. - **38**Fiesko] Die Verschwörung des Fiesco zu Genua 312 (1782). S. læste sit stykke op for vennerne, men uden held, angiveligt pga. hans svabiske udtale og deklamation (Werke ed. Bellermann I 28).

25.7Hvor] hvorledes. - **17**Bayerns Kongestad] München. - **23**Kæmpegrave] oldtidsgrave, kæmpehøje; kæmpe: kriger. - **23**en ganske fattig Dreng] Bertel Thorvaldsen (1770-1844), hvis statue af Schiller

opstilledes i Stuttgart 1835, jvf. Dagbøger IV 175, 435. - **25***Holmen*] flådestation og militært skibsværft (Orlogsværftet) i Kbh. - **39-40***Schweiz's Befrier*] Wilhelm Tell (1804); se iøvrigt n.t. IV 134.23. - **40***Frankrigs gudbegeistrede Jomfru*] Die Jungfrau von Orleans (1801); se iøvrigt n.t. IV 61.22.

26.6*engang*] senere. - **7***det ædle Qvindehjertes Digter*] der tænkes på Maria Stuart og Die Jungfrau von Orleans.